

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om verkställighet av straff och till lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att lagen om verkställighet av straff skall ändras så att beslut som inverkar på den faktiska längden av straff skall kunna överklagas hos en allmän domstol med tingsrätten som första instans. Ändring skall kunna sökas i beslut som gäller förlust av avtjänad tid och senareläggning av villkorlig frigivning.

Samtidigt föreslås att lagen om verkställighet av straff skall ändras så att disciplinsystemet i fängelserna förenhetligas och att de öppna anstalterna övergår till disciplinsystemet i slutna anstalter. Därvid

skall man slopa förlust av tid i öppen anstalt som påföljd och i stället påföra förlust av avtjänad tid som disciplinstraff.

Dessutom föreslås att rättegångsbalken, lagen om fri rättegång samt lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer skall ändras.

Dessa ändringar är tekniska ändringar som beror på ändringarna av lagen om verkställighet av straff.

Lagarna avses träda i kraft samtidigt som lagen om förvaltning av straffverkställighet, dvs. den 1 augusti 2001.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
ALLMÄN MOTIVERING	4
1. Inledning	4
2. Nuläge	4
2.1. Lagstiftning och praxis	4
Allmänt	4
Förlust av avtjänad tid	5
Förlust av tid i öppen anstalt	5
Beslut i samband med tillstånd att avlägsna sig och studietillstånd	6
Senareläggning av villkorlig frigivning	7
2.2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet	8
Förverkligandet av de mänskliga och grundläggande rättigheterna	8
Lagstiftningen i Sverige, Danmark och Norge	8
2.3. Bedömning av nuläget	9
Besvärshöjning	9
Fullföljdsdomstol	10
Ändring av disciplinsystemet i fängelserna	10
Nedläggning av fängelsernas direktioner	11
Behandling vid tingsrätten	12
3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen	12
4. Propositionens verkningar	13
5. Beredningen av propositionen	13
6. Andra på propositionen inverkan omständigheter	14
DETALJMOTIVERING	15
1. Motivering till lagförslagen	15
1.1. Lagen om verkställighet av straff	15
2 kap. Allmänna stadganden om fängelsestraff och om förvandlingsstraff för böter	15
3 kap. Om verkställighet i fängelse	15
4 kap. Om verkställighet i öppen anstalt	16
7 kap. Ändringssökande	17
1.2. Rättegångsbalken	19
25 kap. Om fullföljd av talan från tingsrätt till hovrätt	19
1.3. Lagen om fri rättegång	19
1.4. Lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer	20
2. Ikraftträdande	20
LAGFÖRSLAGEN	21

om ändring av lagen om verkställighet av straff.....	21
om ändring av 25 kap. 6 § rättegångsbalken	24
om ändring av 1 § lagen om fri rättegång.....	24
om ändring av 6 § lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer	25
BILAGA	26
PARALLELLTEXTER	26
om ändring av lagen om verkställighet av straff.....	26
om ändring av 25 kap. 6 § rättegångsbalken	32
om ändring av 1 § lagen om fri rättegång.....	33
om ändring av 6 § lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer	34

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Enligt Finlands grundlag är rättsskyddet en viktig grundläggande rättighet som hör till var och en. I rättsskyddet ingår bl.a. den rätt att söka ändring som avses i 21 § grundlagen. Enligt lagrummet har var och en rätt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. I lagrummet sägs vidare att garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning, såsom rätten att söka ändring, skall tryggas genom lag. Dessutom krävs i 7 § 3 mom. grundlagen att rättigheterna för den som har berövats sin frihet skall tryggas genom lag.

Fångars rätt att söka ändring begränsas i 75 § fängelsestraffförordningen (878/1995), där huvudregeln är förbud att söka ändring. Sökande av ändring är möjligt endast i beslut om förlust av avtjänad tid som påförts som disciplinstraff, även då med de begränsningar som anges i förordningen. Andra beslut som gäller disciplinstraff eller behandling av en fånge får inte överklagas.

Riksdagens lagutskott har ansett det vara problematiskt att fångar i regel saknar möjlighet att söka ändring i disciplinstraff som påförts dem och ansett att ett system för sökande av ändring är nödvändigt för rättsskyddet och enhetlig straffpraxis (LaUB 17/1994, s. 3). Riksdagens grundlagsutskott har på motsvarande sätt konstaterat att bestämmelserna om ändringssökande som gäller fångar står på förordningsnivå och att de till innehållet i huvudsak består av besvärsförbud. Enligt utskottet skall bestämmelserna om ändringssökande i fängelsestraffförordningen skyndsamt tas till behandling ur grundlagssynpunkt och regelverket höjas till lagnivå (GrUU 12/1998, s. 6-7).

Statsrådet tillsatte den 23 september 1999 en kommitté med uppgift att som regeringsproposition bereda ett förslag till ny lagstiftning

om fängelsestraff och verkställighet av fängelsestraff.

Fängelsestraffkommitténs mandattid går ut den 15 juni 2001. I enlighet med sitt uppdrag skall kommittén bereda en reform av bestämmelserna om fångars besvärsmått, varvid besvärsmåttet skall utvidgas och bestämmelserna överföras från förordnings- till lagnivå.

Justitieministeriet kompletterade fängelsestraffkommitténs uppdrag den 22 juni 2000. Enligt det nya uppdraget vore det ur grundlagssynpunkt ändamålsenligt att kommittén redan i detta skede lägger fram ett förslag till reglering av rätten att söka ändring i de administrativa beslut som i själva verket innebär en förlängning av den tid som skall avtjänas i anstalt.

Det sistnämnda uppdraget gäller endast disciplinstraff och beslut som är centrala för rättsskyddet och påverkar strafflängden. Det nya uppdraget omfattar inte övriga disciplinstraff eller beslut som gäller fångars rättigheter och skyldigheter. Fängelsestraffkommittén fortsätter i enlighet med sitt uppdrag beredningen av bestämmelser om ändringssökande som gäller dessa.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning och praxis

Allmänt

Beslut som påverkar anstaltstidens faktiska längd är i lagen om verkställighet av straff (878/1995; LVS) förlust av avtjänad tid (LVS 2:10), förlust av tid i öppen anstalt (LVS 4:7), beslut att inte inräkna tiden för tillstånd att avlägsna sig (LVS 2:3 b) eller tiden för tillstånd till studier (LVS 3:8) i strafftiden samt senareläggning av villkorlig frihet (LVS 2:13). Genom dessa antingen förverkar en fånge avtjänad strafftid, varvid tidpunkten

för frigivning från anstalten på motsvarande sätt uppskjuts, eller senareläggs tidpunkten för frigivning.

Av avtjänad tid kan man som disciplinstraff förlora högst 20 dygn åt gången och under samma straffperiod sammanlagt högst 90 dygn. Av tid i öppen anstalt kan man under samma straffperiod förlora sammanlagt högst sex månader. Förlust som gäller tillstånd att avlägsna sig och tillstånd till studier kan i allmänhet orsaka endast korta förlängningar på några dygn i anstaltstiden. Genom senareläggning av villkorlig frigivning är det möjligt att skjuta upp villkorlig frigivning högst till dess att straffet helt och hållet har avtjänats.

Förlust av avtjänad tid

Bestämmelser om förlust av avtjänad tid som påförs som disciplinstraff finns i 2 kap. 10 § LVS. Om en intagen i en sluten anstalt bryter mot ordningen i fängelset eller mot villkoren i ett tillstånd att avlägsna sig, tillstånd till civilt arbete eller till studier eller om han i anstalten begår ett brott för vilket påföljden enligt allmän lag bedöms vara böter (ordningsförsäelse), kan fången disciplinärt bestraffas med

- 1) varning,
- 2) förlust eller minskning av rättigheter (förlust av rättigheter),
- 3) överföring till enrum (enrum) eller
- 4) när fången bestraffas med enrum, med att tiden för straffet samtidigt helt eller delvis inte räknas som strafftid (förlust av avtjänad tid).

I öppna anstalter är tillämpningen av disciplinstraff begränsad. De kan tillgripas endast då det gäller brott mot villkoren för tillstånd att avlägsna sig eller tillstånd till studier eller civilt arbete. Förlust av avtjänad tid eller andra disciplinstraff som nämns i 2 kap. 10 § 1 mom. 2? 4 punkten kan inte tillämpas på andra försäelser (LVS 4:7).

Förlust av avtjänad tid tillämpades i fängelserna i Finland totalt 16 gånger 1999. I 11 fall var längden av förlusten över sju dygn, i 5 fall sju dygn eller mindre. Gärningen som lett till förlust av avtjänad tid motsvarar i allmänhet rekvisitet för ett brott. Orsaken till förlusten är framför allt narkotika- och

våldsbrott eller brott mot anstaltsordningen. Fängelsets direktion beslutar om förlust av avtjänad tid enligt 2 kap. 10 a § LVS. Direktionen får bestraffa en fånge med enrum i högst 20 dygn och därmed förbunden förlust av avtjänad tid. Den sammanlagda tiden för förlust av avtjänad tid får under en straffperiod inte överskrida halva strafftiden eller 90 dygn.

I beslut som gäller förlust av avtjänad tid har fångar begränsad besvärsmätt. Enligt 75 § fängelseförordningen har en fånge rätt att söka ändring i direktionens beslut genom vilket han påförts ovillkorlig förlust av avtjänad tid för längre tid än tio dygn. Sålunda kan ändring sökas i enskilda beslut som gäller förlust på 11? 20 dygn.

Dessutom är ändringssökande enligt 75 § fängelseförordningen möjligt då förlusten vid sammanräkning med tidigare under samma straffperiod påförda disciplinstraff överskrider 30 dygn. Då gäller besvärsmätten sammanräknade förluster på 30? 90 dygn.

Ändring i beslut om förlust av avtjänad tid skall sökas hos justitieministeriet. I justitieministeriet avgörs frågan av överdirektören för fängelseväsendet på föredragning. Det totala antalet ändringsansökningar som gällde förlust av avtjänad tid uppgick under perioden 1993? 1999 till 17. Antalet ändringsansökningar har sjunkit och har under de senaste åren uppgått till 0? 1 per år.

Förlust av tid i öppen anstalt

I slutet av 1999 fanns det totalt 18 öppna fängelser, öppna fängelseavdelningar och arbetskolonier i Finland. I dem var 27 procent av fångarna placerade (1999 i medeltal 739 fångar av totalt 2743).

Det disciplinära systemet i öppna anstalter avviker från systemet i slutna anstalter. Den mest betydande skillnaden är förlust av tid i öppen anstalt, som regleras i 4 kap. 7 § LVS. Lagen innehåller två huvudregler:

- 1) Om en fånge har överförts till fängelse eller ungdomsfängelse på grund av att han avlägsnat sig från en öppen anstalt, skall tiden i öppen anstalt inte inräknas i strafftiden.
- 2) Om en intagen i en öppen anstalt har överförts till fängelse eller ungdomsfängelse på

grund av en ordningsföreseelse eller överträdelse av villkoren i ett tillstånd att avlägsna sig eller tillstånd till civilt arbete eller studier, skall tiden i öppen anstalt inräknas i strafftiden.

Dessa huvudregler kompletteras av en bestämmelse i 4 kap. 7 § LVS enligt vilken justitieministeriet på grund av föreseelsens natur eller av något annat särskilt skäl kan bestämma att strafftiden skall räknas på något annat sätt. Med stöd av bestämmelsen har justitieministeriets fångvårdsavdelning meddelat en föreskrift (3/011/96). Enligt den kan högst två månader i öppen anstalt lämnas utanför strafftiden, om en fånge berusar sig i en öppen anstalt eller avlägsnar sig utan tillstånd från anstalten.

Beslut om förlust av tid i öppen anstalt fattas av justitieministeriets sammanträde (lagen om avgörande av vissa ärenden vid justitieministeriets sammanträde, 324/1970). Enligt 2 § skall chefen för ministeriets fångvårdsavdelning tjänstgöra som ordförande vid justitieministeriets sammanträde samt som övriga medlemmar en överinspektör för fångvården och som föredragande medlem den tjänsteman vid ministeriet till vars uppgifter föredragningen av ärendet hör.

Enligt den praxis som iakttas vid justitieministeriets sammanträde förlorar den som utan tillstånd avlägsnat sig från en öppen anstalt två månader anstaltstid eller, om han befunnit sig i öppen anstalt en kortare tid, denna tid. På grund av en rusmedelsföreseelse förverkar en fånge 14 dygn. Enligt lagen kan man besluta att inte inräkna högst sex månader i öppen anstalt i strafftiden under samma straffperiod.

Totalt 65 fall när fångar utan tillstånd avlägsnat sig från öppna anstalter och totalt 184 rusmedelsföreseelser behandlades 1999 vid justitieministeriets sammanträde. De sistnämnda motsvarar i allmänhet rekvisitet för narkotikabrott.

Som specialbestämmelse för öppna anstalter är otillåtet avvikande från öppna anstalter jämförbart med fångrymning enligt 16 kap. 16 § strafflagen (39/1889). För fångrymning ådömdes 1998 i medeltal en månad fängelse, men även böter tillämpades som påföljd.

Beslut i samband med tillstånd att avlägsna sig och studietillstånd

Fångars permission, studier och arbete utanför anstalten regleras av bestämmelser om tillstånd att avlägsna sig och tillstånd till studier och civilt arbete.

Totalt 11558 tillstånd att avlägsna sig beviljades 1999. Tillstånd att avlägsna sig beviljas av något viktigt skäl eller på grund av strafftidens längd. Utan särskilda skäl får tillstånd att avlägsna sig inte beviljas för längre tid än tre dygn exklusive restiden. Tillstånd att avlägsna sig kan beviljas för högst sex dygn under en period av fyra månader.

För studier eller arbete utanför anstalten beviljades fångar 1999 totalt 238 studietillstånd och 144 tillstånd till civilt arbete.

Påföljderna för överträdelser av villkoren i tillstånd att avlägsna sig och tillstånd till studier och civilt arbete är olika. När det gäller brott mot villkoren i tillstånd att avlägsna sig (LVS 2:3 b) och tillstånd till studier (LVS 3:8) kan man tillämpa prövning som inverkar på strafftidens längd. I nämnda lagrum anges att den tid som en fånge med tillstånd befinner sig utanför anstalten skall inräknas i strafftiden, om fången iakttar villkoren i tillståndet. Annars skall justitieministeriet eller direktören för straffanstalten enligt ministeriets anvisningar besluta om tiden för vistelse utanför anstalten helt, delvis eller inte alls skall inräknas i strafftiden.

Brott mot villkoren i ett tillstånd kan omfatta t.ex. ett försök att smugla ämnen eller föremål som kan orsaka störningar in i anstalten, en försummelse att sköta det viktiga ärende för vilket tillståndet beviljats, en ordningsföreseelse under frånvaron, vistelse utanför den tillåtna uppehållsorten, försummelse att anmäla sig etc.

Prövningsfrågan i sådana fall är om perioden mellan avresedagen och dagen för återkomsten skall inräknas i strafftiden. I praktiken kan perioden i allmänhet vara högst några dygn.

När en fånge inte återkommer inom utsatt tid, skall tiden mellan den föreskrivna och den faktiska dagen för återkomsten inte inräknas i strafftiden. Dessutom är det alltså en prövningsfråga om den tillåtna frånvarotiden skall inräknas i strafftiden.

Enligt en föreskrift om tillstånd att avlägsna sig av justitieministeriets fängvårdsavdelning (8/011/95) beslutar fängelsedirektören om frånvarotiden skall inräknas i strafftiden.

Justitieministeriets fängvårdsavdelning har meddelat en föreskrift om tillstånd till civilt arbete (4/011/98) som avviker från 2 kap. 3 b § och 3 kap. 8 §. Enligt föreskriften skall tiden för tillstånd till civilt arbete inräknas i strafftiden, även om villkoren i tillståndet har brutits. Om en fånge inte återvänder till straffanstalten inom den utsatta tiden som nämns i tillståndet, är praxis för de överskridna dygnen densamma som vid tillstånd att avlägsna sig och tillstånd till studier. Tiden mellan den föreskrivna dagen och den faktiska dagen för återkomst eller gripande inräknas inte i strafftiden, med undantag av nämnda dagar.

Justitieministeriets fängvårdsavdelning för statistik över disciplinpåföljder för brott mot villkoren i tillstånd att avlägsna sig och tillstånd till studier och civilt arbete samt antalet återkallade tillstånd. Antalet lindriga överträdelser av villkoren uppgick 1999 till 607, antalet grova överträdelser till 378. På grund av brott mot villkoren i tillstånd att avlägsna sig påfördes 178 disciplinstraff, 201 förordnanden till öppen anstalt återkallades och 5 polisanmälningar gjordes. Studietillstånd återkallades i 33 fall och disciplinstraff påfördes i 6 fall. Tillstånd till civilt arbete återkallades i 9 fall och disciplinstraff påfördes i 1 fall.

Däremot saknas statistik över i vilken mån man beslutar att inte inräkna tiden för tillstånd att avlägsna sig och tillstånd till studier i strafftiden. På basis av ett sampel från fångdatabasen kan man säga att bestämmelsen i praktiken tillämpas i liten utsträckning. Detta beror delvis på att tillstånden att avlägsna sig ofta är så korta att det knappast finns några dagar att förlora. Dessutom kan man i fråga om tillstånd att avlägsna sig och tillstånd till studier ha övergått till samma praxis som i fråga om tillstånd till civilt arbete, dvs. förlust som grundar sig på prövning tillämpas inte.

Senareläggning av villkorlig frigivning

Bestämmelser om senareläggning av villkorlig frigivning finns i 2 kap. 13 § LVS. Enligt

lagrummet skall justitieministeriet eller fängelsedirektionen enligt ministeriets anvisningar besluta om villkorlig frigivning. Om direktionen beslutar att en fånge inte skall frigges villkorligt inom en månad efter det att han tidigast kan frigges villkorligt, skall frågan hänskjutas till justitieministeriet. Dessutom kan justitieministeriet bestämma att senareläggning även i andra fall skall hänskjutas till ministeriet.

Med stöd av 2 kap. 13 § LVS har justitieministeriets fängvårdsavdelning meddelat en föreskrift om senareläggning av villkorlig frigivning (2/011/00). Enligt föreskriften kan tidpunkten för villkorlig frigivning av en fånge senareläggas, om

- 1) verkställighet av nya domar är aktuell
- 2) fången i fråga önskar av grundad anledning senarelägga frigivningen, eller
- 3) det på basis av fångens beteende, hotelser eller sinnestillstånd finns en uppenbar fara för att han efter frigivningen kommer att göra sig skyldig till ett brott som grovt kränker en annan persons personliga säkerhet och senareläggning av frigivningen är nödvändig för att brottet skall kunna hindras.

Enligt fängvårdsavdelningens nämnda föreskrift kan fängelsedirektionen på grund av en ny dom eller en motiverad ansökan av en fånge senarelägga villkorlig frigivning med högst en månad från den tidigaste möjliga tidpunkten för villkorlig frigivning. Om direktionen anser att det finns skäl att uppskjuta villkorlig frigivning av något annat skäl eller över en månad, skall frågan hänskjutas till justitieministeriets sammanträde. Sammanträdet kan av särskilda skäl senarelägga villkorlig frigivning även på andra grunder än de som nämns i fängvårdsavdelningens föreskrift.

Justitieministeriets sammanträde behandlade 1999 tre ärenden som gällde senareläggning av villkorlig frigivning. I två fall anhöll en fånge själv om senareläggning på grund av nya domar och i ett fall grundade sig senareläggning på faran att fången skall göra sig skyldig till ett grovt brott som kan förebyggas genom senareläggning.

Anstaltsdirektionernas praxis för senareläggning av villkorlig frigivning utreddes 1996. Enligt ett dåtida sampel uppsköt direktionerna villkorlig frigivning i 0,3 % av fallen, dvs.

i hela landet i några tiotal fall per år enligt uppskattning. Alla fall av senareläggning i samplet ägde rum på begäran av en fånge. Motiveringen var nya straff som skulle verkställas.

2.2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet

Förverkligandet av de mänskliga och grundläggande rättigheterna

I artikel 5 i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 19/1990), nedan den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna, och artikel 9 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/1976) behandlas frihetsberövande och domstolskontroll över frihetsberövande. Frågan regleras i 7 § Finlands grundlag, enligt vilken straff som innefattar frihetsberövande får dömas ut endast av domstol. Även lagligheten av annat frihetsberövande skall kunna hänskjutas till domstol.

Den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har ansett att senareläggning av villkorlig frigivning av fångar inte innebär ett nytt frihetsberövande för vilket domstolskontroll skall garanteras, om den totala längden av frihetsberövandet inte överskrider gränserna för det straff som ursprungligen dömts ut av en domstol.

I samband med reformen av de grundläggande rättigheterna i Finland har man inte tagit ställning till hur beslut som förlänger tiden för frihetsberövande förhåller sig till 7 § grundlagen. När villkorlig frigivning i princip är en prövningsfråga, förefaller bestämmelserna i 7 § inte omfatta beslut som förlänger tiden för frihetsberövande, om den strafftid som bestämts av en domstol inte överskrids. Om ett beslut som förlänger tiden för frihetsberövande leder till att strafftiden i den ursprungliga domen överskrids, gäller beslutet emellertid frihetsberövande vars laglighet skall kunna kontrolleras vid en domstol.

I artikel 6 i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och artikel 14 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter behandlas rättvis rättegång. På

motsvarande sätt finns bestämmelser om rättsskydd och rätten att få beslut behandlade av en domstol i 21 § Finlands grundlag.

Konventionerna om de mänskliga rättigheterna lägger inte hinder för påförande av disciplinstraff i disciplinärt förfarande och kräver inte att disciplinstraff skall hänskjutas till domstol. I undantagsfall har disciplinpåföljder emellertid ansetts vara av sådan karaktär att påförande av dem innebär beslut om åtal för brott, varvid förfarandet skall fylla kraven på en straffprocess. Den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna ansåg i fallet "Campbell och Fell" att ett disciplinstraff som innebär att ändringssökandenas förutsedda frigivning senarelades med 570 dygn och som gällde allvarliga brott borde ha behandlats som åtal för brott enligt artikel 6(1) i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna. Enligt domstolen skapade villkorlig frigivningspraxis berättigade förväntningar på frigivning före slutförandet av straffet. Därför innebär senareläggning av frigivning med tanke på längden av senareläggningen ett beslut om åtal för brott.

Praxis för tillämpning av den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna förefaller inte heller i detta avseende ställa krav på det nuvarande systemet i Finland. I Finland gäller besluten om senareläggning väsentligt kortare tidsperioder, och allvarliga brott behandlas som brottmål vid allmänna domstolar.

Lagstiftningen i Sverige, Danmark och Norge

I Sverige tillämpas varning och senareläggning av villkorlig frigivning som disciplinstraff för fångar. Bestämmelserna om senareläggning av villkorlig frigivning reformerades den 1 januari 1999, då 26 kap. 7 § strafflagen i dess nya lydelse trädde i kraft. Enligt paragrafen kan villkorlig frigivning som disciplinstraff senareläggas med högst 15 dygn åt gången. Enligt 26 kap. 9 § i den svenska strafflagen fattas beslut om senareläggning av kriminalvårdsstyrelsen, som kan delegera beslutanderätten i frågan. I praktiken fattas beslut om senareläggning i allmänhet av straffanstalterna på

den lokala nivån.

Disciplinbeslut om senareläggning kan i Sverige överklagas hos förvaltningsdomstolen med länsrätten som första instans. I kriminalvården fattades 1999 totalt 1 363 beslut om senareläggning, vilket innebar 10 214 tilläggsdygn. Den genomsnittliga tiden för senareläggning var 7-8 dygn per disciplinstraff. Information om antalet ändringsansökningar som gällde senareläggning står inte till förfogande.

I Sverige är de intagnas möjligheter att söka ändring i beslut som gäller deras rättigheter och skyldigheter synnerligen omfattande. För att säkra ett enhetligt system för ändringssökande har man i Sverige dragit slutsatsen att disciplinbeslut som inverkar på strafflängden skall överklagas hos förvaltningsdomstolarna, emedan merparten av de frågor som ändringssökandet gäller hör till dem.

I Danmark har man stiftat en ny lag om verkställighet av straff som träder i kraft den 1 juli 2001. Enligt lagen tillämpas varning, böter och straffcell som disciplinstraff. I Danmark inverkar disciplinpåföljder inte på strafflängden. Däremot kan villkorlig frigivning senareläggas med stöd av 38 § strafflagen. Antalet beslut om senareläggning uppgick 1998 till ca 600.

I Danmark är de intagnas möjligheter att söka ändring mera begränsade än i Sverige. Enligt 112 § i den nya danska lagen om verkställighet av straff kan de intagna överklaga främst beslut som gäller längden på strafftiden och tillämpningen av disciplinstraff. Ändringssökandet sker hos en allmän domstol. Beslut som gäller senareläggning av villkorlig frigivning kan alltid överklagas när tidpunkten för frigivningen skjuts upp över den andel som bestäms i strafflagen eller över 14 år i livstidsstraff. Besvär som grundar sig på lagen om verkställighet av straff behandlas i regel vid den tingsrätt där anstalten som fattat beslutet är belägen.

Disciplinstraff som tillämpas i Norge är tillrättavisning, förbud att delta i arbete, förlust av arbetspenning (böter), enrum i högst en månad och förlust av avtjänad tid för högst en månad. I Norge saknas möjlighet att överklaga disciplinbeslut av kriminalvårdsmyndigheterna hos domstol.

2.3. Bedömning av nuläget

Besvärsförbud

I Finland begränsas fångarnas besvärsmöjlighet av ett besvärsförbud enligt 75 § fångvårdsförordningen. Fångarna har endast möjlighet att söka ändring i beslut som gäller förlust av avtjänad tid med de begränsningar som bestäms i förordningen. Övriga beslut som gäller disciplinstraff eller behandling av fångar kan inte överklagas. Ändring söks hos justitieministeriet.

Det nuvarande systemet är problematiskt med tanke på besvärsförbudets förordningsnivå och omfattning samt för det beslutsfattande organet i besvärsmål. Rätten enligt 21 § grundlagen att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan tillgodoses inte. Enligt lagrummet skall garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning, såsom rätten att söka ändring, tryggas genom lag. Dessutom kräver 7 § 3 mom. grundlagen att rättigheterna för den som har berövats sin frihet skall tryggas genom lag.

Viktigast för ändringssökandet och fångarnas rättsskydd är de administrativa prövningsbeslut som påverkar längden av strafftiden i anstalt. Sådana beslut är beslut om förlust av avtjänad tid, förlust av tid i öppen anstalt, senareläggning av villkorlig frigivning och avgöranden som innebär att tiden för tillstånd att avlägsna sig och tillstånd till studier inte inräknas i strafftiden.

Särskilt problematiskt är att möjligheten att söka ändring i dagens läge endast gäller förlust av avtjänad tid. Å andra sidan omfattar rätten att söka ändring inte ovan nämnda beslut som i vissa fall förlänger anstaltstiden i betydligt större utsträckning.

Dessutom är det med tanke på 21 § grundlagen problematiskt att ändring skall sökas hos justitieministeriet. Detta arrangemang fyller inte grundlagens krav på behandling vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan.

I detta sammanhang bör man också beakta tillämpningsbegränsningen enligt 107 § grundlagen. Om en bestämmelse i en förordning eller någon annan författning på lägre nivå än lag strider mot grundlagen eller någon annan lag, får den inte tillämpas av dom-

stolar eller andra myndigheter.

Fullföljdsdomstol

Möjliga fullföljdsorgan som i Finland kommer i fråga i beslut som inverkar på den faktiska strafflängden är de allmänna domstolarna, förvaltningsdomstolarna eller en specialdomstol som eventuellt inrättas på fängsvårdens område.

På basis av de frågor som ändringsansökningarna gäller kan man fastslå att de allmänna domstolarna är primära fullföljdsorgan. De kvantitativt viktigaste frågorna vid ändringssökandet är förlust av tid i öppen anstalt och avtjänad tid. Dessa beslut fattas i regel på grund av brott.

I dessa fall bestäms gränsen mellan straffprocess och fängsvårdsmyndigheternas disciplinära makt av 2 kap. 13 § strafflagen. Enligt lagrummet skall en fånge, om han i en straffanstalt eller annars medan han står under fängelsemyndigheternas uppsikt begår ett brott som enligt allmän lag anses kunna bestraffas med böter, för detta påföras ett disciplinstraff i anstalten såsom därom särskilt anges. Om ett strängare straff än böter anses följa av brottet, skall gärningsmannen åtalas vid domstol. På motsvarande sätt skall en fånge som begår ett brott utanför anstalten åtalas vid domstol.

Förutom att de disciplinfrågor som föreslås bli omfattade av ändringssökande motsvarar till sin natur de frågor som behandlas vid allmänna domstolar, talar också den praktiska organiseringen av ändringssökandet för denna lösning. Eftersom nätverket av tingsrätter är tätt, kan ändringssökandet ordnas utan betydande specialarrangemang på ett övergripande sätt i hela landet. Nätverket av förvaltningsdomstolar är däremot väsentligt glesare, och när det gäller en eventuell domstol inom fängsvården uppstår bl.a. problemet med att ordna den behandling som krävs i 21 § grundlagen.

Ändring av disciplinsystemet i fängelserna

Beslut som inverkar på strafftidens faktiska längd och som hänför sig till disciplinen är förlust av avtjänad tid, förlust av tid i öppen anstalt samt beslut om att i strafftiden inte in-

räknas tiden för tillstånd att avlägsna sig och studietillstånd.

Problematiskt för det praktiska ordnandet av ändringssökande är att disciplinsystemen i slutna och öppna anstalter är olika i Finland. Disciplinpåföljder som inverkar på anstaltstidens längd i slutna anstalter är förlust av avtjänad tid och beslut om att inte inräkna tiden för tillstånd att avlägsna sig och studietillstånd i strafftiden. Båda påföljderna kan också tillämpas i öppna anstalter, dock med den begränsningen att förlust av avtjänad tid endast kan tillämpas i fall av brott mot villkoren i tillstånd att avlägsna sig och tillstånd till studier och civilt arbete.

Förlust av tid i öppen anstalt spelar emellertid en viktig roll i disciplinen i öppna anstalter. En motsvarande påföljd saknas i slutna anstalter. I detta avseende avviker disciplinsystemet i Finland från de ovan nämnda jämförelseländerna Sverige, Danmark och Norge. I dessa länder är disciplinsystemen i olika typer av anstalter enhetliga, och man saknar en specialpåföljd som liknar förlust av tid i öppen anstalt och hänför sig till anstaltstyp.

För ordnandet av ändringssökande är tillämpningen av två disciplinsystem problematisk på grund av att disciplinbeslut fattas på olika administrativa nivåer. Fängelsedirektionen beslutar om förlust av avtjänad tid, fängelsedirektören beslutar om att inte inräkna tiden för tillstånd att avlägsna sig och studietillstånd i strafftiden, och justitieministeriets sammanträde beslutar om förlust av tid i öppen anstalt.

I samband med reformen av förvaltningen av straffverkställighet skall justitieministeriets sammanträde läggas ned den 1 augusti 2001. Efter att reformen genomförts skall brottspåföljdsverket besluta om förlust av tid i öppen anstalt.

Ändring i beslut av brottspåföljdsverket skall sökas hos Helsingfors tingsrätt, ett arrangemang som av flera orsaker vore besvärligt. En grundtanke i 2 kap. 13 § strafflagen är att sortera brott på processekonomiska grunder så att åtal för allvarliga brott väcks vid domstol och lindriga fall kan behandlas genom disciplinärt förfarande. Mot denna bakgrund är det knappast meningsfullt att ett allvarligt brott i en öppen anstalt skall behandlas vid den lokala tingsrätten, men lindriga brott

skall behandlas av brottspåföljdsverket och efter ett eventuellt ändringssökande behandlas av Helsingfors tingsrätt.

Att besvär över beslut om förlust av tid i öppen anstalt som fattats i olika delar av landet samlades i Helsingfors vore ur processuell synvinkel vanskligt, speciellt med tanke på den muntliga och omedelbara rättegången. Dessutom vore lösningen problematisk för verksamheten vid Helsingfors tingsrätt, eftersom tingsrätten redan i dagens läge tjänar som forum i många specialmål.

Ändringssökande som hänför sig till två disciplinsystem kunde vålla problem också för den praktiska verksamheten i fängelserna. Det är högst vanligt att öppna anstalter inte arbetar som självständiga enheter utan i samband med eller underställda slutna anstalter. Då kan exempelvis följande situation för ändringssökande uppkomma. Narkotika påträffas i en fängelselokal, där fångar från både den slutna och den öppna avdelningen arbetar. Om förseelsen gällde en intagen i den slutna avdelningen, kan fängelsens direktions fattat beslut om förlust av avtjänad tid som straff för narkotikabrott. Om förseelsen gällde en intagen i den öppna avdelningen vore situationen en annan. Beslutanderätten utövas av justitieministeriets sammanträde och från och med den 1 augusti 2001 av brottspåföljdsverket. Fängelsedirektionen kan således inte fatta beslut om förlust av tid i öppen anstalt, även om gärningen och omgivningen vore densamma som för fångar i en slutna anstalt.

Även om det gällde en självständig öppen anstalt, vore systemet för sökande av ändring inte entydigt. Tre slag av disciplinpåföljder som inverkar på strafflängden kan på olika grunder tillämpas på intagna i öppna anstalter: förlust av avtjänad tid, beslut om att tiden för tillstånd att avlägsna sig och studietillstånd inte skall inräknas i strafftiden samt förlust av tid i öppen anstalt. I praktiken tillämpas de två förstnämnda för närvarande nästan aldrig. Om så skedde i enskilda fall, skall ändringssökandet styras till den lokala tingsrätten, medan besvär över förlust av tid i öppen anstalt skall anföras hos Helsingfors tingsrätt.

Nedläggning av fängelsernas direktions

I regeringens proposition som gällde förvaltningen av straffverkställighet (RP 136/2000) föreslogs att fängelsernas direktions skall läggas ned. I propositionen konstaterades att fängelsedirektionernas uppgifter under de senaste åren väsentligen minskat och det föreslogs att fängelsedirektionen i fortsättningen skall ha direktions behörighet i disciplinfrågor samt i frågor som gäller villkorlig frigivning av fångar.

I samband med förvaltningsreformen av straffverkställighet som träder i kraft den 1 augusti 2001 skall direktions uppgifter övergå till direktören. Riksdagens lagutskott ansåg emellertid (LaUB 13/2000 rd) att ändringsförslag som gäller disciplinärt straff, bestraffning med enrum och beläggning med fängsel (LVS 2:10 a, 10 b och 11) inte hänger samman med propositionen om förvaltningen av straffverkställighet. I enlighet med lagutskottets ståndpunkt ströks de i lagförslaget. När den reformerade lagstiftningen träder i kraft, förblir de de enda bestämmelserna i lagen som reglerar fängelsedirektionerna.

Riksdagens biträdande justitieombudsman som hördes i lagutskottet ansåg att nedläggandet av direktions gör fängelsernas disciplinära förfarande mera problematiskt. Om direktions läggs ned, överförs påförandet av disciplinstraff helt och hållet till anstaltsdirektionen. Detta leder till att samma person – anstaltsdirektionen – både undersöker och avgör misstankar som riktas mot en fånge. Biträdande justitieombudsmannen ansåg att detta vore problematiskt ur rättsskyddssynpunkt och att nedläggandet av direktions bör behandlas i samband med förslaget om ändringssökande som förbättrar fångarnas rättsskydd.

Enligt gällande lag får en direktör för en straffanstalt bestraffa en fånge med varning, förlust av rättigheter för högst 14 dygn eller enrum i högst 7 dygn. Direktions får bestraffa en fånge med varning, förlust av rättigheter för högst 30 dygn eller enrum i högst 20 dygn samt förlust av avtjänad tid för högst 20 dygn (LVS 2:10 a).

När direktören fått kännedom om en förseelse, skall han undersöka saken tillsammans med någon medlem av direktions eller med en ojävig person som han tillkallat (LVS 10

b).

I fängelsedirektionen ingår enligt 14 § förordningen om fängsvårdsväsendet (134/1986) på tjänstens vägnar direktören för straffanstalten, läkaren, två biträdande direktörer samt förvaltningschefen, ekonomidirektören eller ekonomiföreståndaren. Till direktionen hör dessutom en av fängsvårdsavdelningen förordnad biträdande direktör för undervisnings- och socialförvaltningen, en socialchef eller en socialarbetare. Anstaltspersonalen utser vidare genom val tre representanter till direktionen, och justitieministeriet utser en lekmanamedlem. Enligt 19 § förordningen om fängsvårdsväsendet tjänstgör direktören för straffanstalten som ordförande i direktionen.

I praktiken spelar fängelsedirektionen en obetydlig roll i disciplinfrågor. Under 1999 påfördes totalt 1 041 disciplinstraff i fängsvårdsväsendet. Av dessa var 301 varningar, 8 förlust av rättigheter, 718 bestraffning med enrum i under sju dygn och 14 bestraffning med enrum i över sju dygn. I 16 fall påfördes förlust av avtjänad tid i samband med straff med enrum.

Fängelsedirektören kan ensam fatta beslut om de mest allmänt tillämpade disciplinstraffen, varning och enrum i under sju dygn. Dessa utgjorde 98 procent av samtliga disciplinstraff 1999.

Fängelsedirektionerna fattar i praktiken beslut om endast de straff med enrum som är förknippade med förlust av avtjänad tid. Fängelsedirektören spelar alltså redan i dag en synnerligen viktig roll i det disciplinära förfarandet som gäller fångar. Direktören svarar för utredningen av förseelser, beslutar om nästan alla disciplinstraff och tjänstgör som ordförande i direktionen när de strängaste disciplinstraffen behandlas.

Behandling vid tingsrätten

I juridiskt avseende är fångarnas ändringssökande i disciplinfrågor närmast jämförbart med sökande av ändring i disciplinstraff enligt militära disciplinlagen (331/1983). I båda fall kan disciplinstraff vara följden av en gärning som motsvarar det allmänna brottsrekvisitet eller följden av en ordningsförseelse

se som endast i speciella anstaltsförhållanden leder till påföljd. När det gäller militära disciplinstraff skall ändring i beslut av militärmyndighet som har disciplinär makt sökas hos en allmän domstol.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

Det föreslås att lagen om verkställighet av straff skall ändras så att prövningsbeslut som inverkar på den faktiska strafflängden kan överklagas hos en allmän domstol med tingsrätten som första instans. Syftet med reformen är att i detta avseende garantera fångarna de rättsskyddsgarantier som anges i 21 § grundlagen.

Ändringssökandet skall omfatta beslut som gäller förlust av avtjänad tid och senareläggning av villkorlig frigivning. Av orsaker som hänför sig till naturen av de frågor som omfattas av ändringssökande och till den praktiska organiseringen av ändringssökandet föreslås i propositionen att sökande av ändring i beslut som ökar den faktiska strafftidens längd skall ske hos en allmän domstol med tingsrätten som första instans.

Dessutom föreslås att disciplinsystemet mot för fångar skall förenhetligas så att ändringssökande kan ordnas på ett flexibelt och behörigt sätt oberoende av anstaltstyp och disciplinbeslutets karaktär. Förenhetligandet innebär att man i öppna anstalter skall övergå till samma disciplinsystem som i slutna anstalter och samtidigt slopa den nuvarande förlusten av tid i öppen anstalt. I stället skall man tillämpa förlust av avtjänad tid.

I propositionen föreslås vidare att fängelsets direktör skulle besluta om disciplinära straff och att fångelsernas direktioner läggs ned. I propositionen föreslås att fångarna skall ha besvärsmätt i beslut som gäller förlust av avtjänad tid och som i dag fattas av fängelsedirektionen. Detta förbättrar

väsentligen fångarnas rättsskydd, emedan frågan genom besvär skall kunna föras till en oberoende domstol. Å andra sidan förblir fängelsedirektionens betydelse som garant för rättsskydd anspråkslös, emedan den inte utgör ett separat och oberoende organ i förhållande till straffanstalten och dess direktör.

Av dessa orsaker föreslås det i propositionen att fängelsedirektören skall besluta om samtliga disciplinstraff. Samtidigt föreslås att bestämmelserna som gäller direktionsmedlemmars deltagande i utredning av förseelser (LVS 2:10 b) och underrättandet av direktionen om beläggande med fängsel och placering i enrum (LVS 2:11) skall upphävas. Detta innebär samtidigt att fängelsedirektionernas lagstadgade uppgifter upphör.

Förlust av tid i öppen anstalt, som inte har beslutats på anstaltsnivån, utgör en separat fråga. Även för dess del föreslås med nämnda motivering att fängelsedirektören skall ha den disciplinära beslutanderätten, när man slopar förlust av tid i öppen anstalt och övergår till förlust av avtjänad tid.

Dessutom föreslås att man skall upphäva prövningsrätten i samband med tillstånd att avlägsna sig och studietillstånd. Enligt prövningsrätten kan man avstå från att inräkna tiden för ett tillstånd i strafftiden. I detta avseende föreslås att man skall övergå till den praxis som redan tillämpas på tillstånd till civilt arbete. När prövningsrätten avskaffas, finns det inte behov av att ordna ändringssökande i dessa beslut.

4. Propositionens verkningar

Antalet beslut som inverkar på strafflängden och som avses omfattas av det föreslagna ändringssökandet uppgick 1999 till ca 300. Man kan uppskatta att under 100 av dessa beslut överklagas per år. Eftersom beslut i vilka ändring kan sökas fattas på ca 20 orter med fängelse, vore antalet ärenden som skall tas till behandling vid de enskilda tingsrätterna sannolikt mindre än 10 besvär per år. Fall av ändringssökande hos hovrätten vore uppenbarligen sporadiska.

Den totala arbetsmängd som reformen orsakar de allmänna domstolarna uppskattas uppgå till ett årsverke. Detta fördelas mellan tingsrätterna på ca 20 orter med fängelse. Vid sidan av antalet besvär påverkas domstolarnas totala arbetsmängd av att sammanträdena skall ordnas i fängelselokaliteterna och av att sökande av ändring skall behandlas brådskande.

Den som söker ändring skall ha rätt till fri

rättegång och rätt att använda biträde när det motsvarar de förutsättningar som anges i lagen om fri rättegång (87/1973). I detta avseende uppskattas statens kostnader uppgå till 200 000 – 300 000 mk per år.

Dessutom kan ersättningsyrkanden som grundar sig på lagen om ersättning av statens medel som till följd av frihetsberövande skall betalas till oskyldigt häktad eller dömd (422/1978) framställas till staten. Detta kan tänkas ske t.ex. i en situation när ett beslut om förlust av avtjänad tid har verkställts, men sökande av ändring pågår när verkställigheten i anstalt avslutas. Om disciplinbeslutet senare på grund av besvären ändras, kan skadestånd eventuellt sökas med stöd av detta. Sådana situationer vore emellertid sällsynta.

Arbetsmängden för fängelserna antas öka genom reformen, eftersom disciplinbeslut skall överföras till fängelserna, fängelserna skall delvis svara för det praktiska arrangemanget av ändringssökande och närvaro av den myndighet som fattat disciplinbeslutet eller en tjänsteman som företräder myndigheten skall krävas vid domstolsbehandlingen. Som fallet är med domstolarna, skall den ökade arbetsmängden fördelas mellan flera anstalter.

Eftersom det gäller ett nytt system som främjar rättsskydd, kommer inte arbetsuppgifterna för någon myndighet att minska avsevärt genom reformen. Reformen minskar i någon mån arbetet för brottspåföljdsverket i frågor som gäller förlust av tid i öppen anstalt. Reformen minskar uppenbarligen också mängden av klagomål hos riksdagens justitieombudsman och justitieministeriets fängsvårdsavdelning i disciplinfrågor som gäller fångar.

5. Beredningen av propositionen

Propositionen grundar sig på det uppdrag som justitieministeriet den 22 juni 2000 givit fängelsestraffkommittén. Ärendet har beretts i fängelsestraffkommittén i juni-oktober 2000. Fängelsestraffkommittén lämnade sitt delbetänkande om fångars ändringssökande till justitieministern den 30 oktober 2000.

Ett diskussionsmöte med anledning av kom-

mittens delbetänkande ordnades i justitieministeriet den 28 november 2000. Över förslaget yttrade sig Helsingfors, Riihimäki, Uleåborgs och Åbo tingsrätter, justitieministeriets fängvårdsavdelning, fängvårdens utbildningscentral, Pelso, Riihimäki och Tavastehus centralfängelser, Åbo länsfängelse, den öppna anstalten i Satakunta, Tingsdomarna r.f. och Finlands Advokatförbund.

6. Andra på propositionen inverkande omständigheter

De i propositionen föreslagna ändringarna ansluter sig till lagen om förvaltningen av straffverkställighet, som träder i kraft den 1 augusti 2001. För att de föreslagna ändringarna skall kunna beaktas då man organiserar straffpåföljdsverkets verksamhet, bör ändringar träda i kraft samtidigt.

DETALJMOTIVERING

1. Motivering till lagförslagen

1.1. Lagen om verkställighet av straff

2 kap. Allmänna stadganden om fängelsestraff och om förvandlingsstraff för böter

3 b §. I 2 mom. i paragrafen ingår bestämmelser om hur tiden för tillstånd att avlägsna sig skall inräknas i strafftiden. Enligt gällande lag skall den tid under vilken en fånge med stöd av ett tillstånd att avlägsna sig vistas utanför straffanstalten inräknas i strafftiden, om fången har iakttagit villkoren i tillståndet. I annat fall skall enligt den lag om ändring av LVS som träder i kraft den 1 augusti 2001 brottspåföljdsverket eller, enligt föreskrifter som ministeriet har meddelat, straffanstaltens direktör bestämma om denna tid helt, delvis eller inte alls skall inräknas i strafftiden.

Med tanke på det förenhetligande av disciplinen som framförs i den allmänna motiveringen föreslås att prövningsrätten i samband med beslut om att inte inräkna tiden för tillstånd att avlägsna sig i strafftiden skall slopas. Om en fånge inte återvänder till straffanstalten inom den föreskrivna tid som nämns i villkoren för ett tillstånd att avlägsna sig, skall enligt förslaget tiden mellan den föreskrivna dagen och den faktiska dagen för återkomst eller gripande inte inräknas i strafftiden.

Eftersom bestämmelsen i den föreslagna formen inte innehåller prövningsrätt som gäller tiden för tillståndet och som inverkar på strafflängden, skall beslutet inte kunna överklagas vid en allmän domstol.

Ändringen inverkar knappast på rådande praxis, emedan det fattas få beslut om att inte inräkna tiden för tillstånd att avlägsna sig i strafftiden. Det vore alltså möjligt att tillämpa disciplinstraff, även förlust av avtjänad tid, på fall av brott mot villkoren i tillstånd att avlägsna sig.

Förslaget skulle ändra den praxis som baserar sig på fängvårdsavdelningens föreskrift (8/01/95) enligt vilken i fråga om överträdelse av tillstånd att avlägsna sig tiden mellan den föreskrivna dagen för återkomst och den faktiska dagen för återkomst inte inräknas i strafftiden med undantag av nämnda dagar. Enligt förslaget skulle den föreskrivna dagen för återkomst och den faktiska dagen för återkomst inte inräknas i strafftiden. Förslaget motsvarar i princip bestämmelsen i 2 kap. 3 c § LVS om beräkning av strafftid vid rymning.

10 a §. I paragrafens 1 mom. föreslås föreskrivet att direktören för en straffanstalt skall besluta om tillämpning av samtliga disciplinstraff. De disciplinstraff som har ingått i fängelsedirektionens beslutanderätt skall överföras till fängelsedirektören.

I paragrafens 2 och 3 mom. skall ingå bestämmelserna i nuvarande 4 och 6 mom. ändrade till ordalydelsen.

10 b §. I 2 mom. i paragrafen ingår bestämmelser om undersökning av förseelser. Enligt förslaget skall omnämningarna av fängelsedirektionen strykas i momentet.

11 §. I 3 mom. i paragrafen anges att direktionen ofördröjligen skall underrättas om beläggande av en fånge med fängsel eller placering av honom i enrum i syfte att tygla våldsamhet. Enligt förslaget skall saken meddelas direktören för straffanstalten.

3 kap. Om verkställighet i fängelse

6 §. I paragrafen ingår bestämmelser om fångarbete, eget arbete och civilt arbete. Det föreslås att ett nytt 3 mom. skall fogas till paragrafen. I det skall det konstateras att om en fånge inte återvänder till straffanstalten inom den föreskrivna tid som anges i villkoren för ett tillstånd till civilt arbete, skall tiden mellan den föreskrivna dagen och den faktiska dagen för återkomst eller gripande inte inräknas i strafftiden.

8 §. I paragrafen ingår bestämmelser om tillstånd till studier. Paragrafens 2 mom. föreslås ändrad så att den motsvarar bestämmelserna om tillstånd att avlägsna sig och civilt arbete.

Bestämmelsen som fogas till paragrafen innehåller i den föreslagna formen inte prövningsrätt som inverkar på strafflängden och som gäller tiden för tillståndet, varför beslutet inte skall kunna överklagas vid en allmän domstol.

4 kap. Om verkställighet i öppen anstalt

7 §. I paragrafen ingår bestämmelser om återkallande av förordnande till öppen anstalt, disciplinen i öppna anstalter och förlust av tid i öppen anstalt.

Det föreslagna 1 mom. gäller en situation när en fånge påförs disciplinstraff, hans förordnande till öppen anstalt återkallas och han överförs till en sluten anstalt. Då skall straffanstaltens direktör ha till sitt förfogande de disciplinstraff som anges i 2 kap. 10 §. Det nya i förhållande till rådande praxis vore att disciplinstraff inte nödvändigtvis medför att förordnande till öppen anstalt återkallas. Beslut om återkallande av förordnande till öppen anstalt skall i enlighet med förvaltningsreformen av straffverkställighet fattas av brottspåföljdsverket, beslut om disciplinstraff av direktören för straffanstalten.

I situationer enligt det föreslagna 2 mom. skall en fånge påföras disciplinstraff, men förordnandet till öppen anstalt skall inte återkallas. Då skall direktören för straffanstalten utöva disciplinär makt utan därmed förbundet återkallande av förordnande till öppen anstalt.

För disciplinen i öppna anstalter innebär förslaget både en lindring och en skärpning av systemet. Den mest allmänna grunden för förlust av tid i öppen anstalt är rusmedelsbrott. Enligt rådande praxis förverkas 14 dygn av tiden i öppen anstalt i fall av rusmedelsbrott. Denna praxis kan tillämpas på förlust av avtjänad tid, emedan den maximala mängden är 20 dygn vid förlust av avtjänad tid.

Förlust av avtjänad tid och förlust av tid i

öppen anstalt avviker innehållsmässigt från varandra. Förlust av avtjänad tid är alltid förbunden med enrum enligt 2 kap. 10 §. En fånge isoleras från övriga fångar, och i allmänhet kan han inte heller delta i fångarbete, fritidsaktiviteter eller annan verksamhet. Dessutom kan enrum vara förbundet med begränsningar som gäller användningen av bibliotek, rätten att följa med televisions- och radioprogram och annan hobby- och fritidsverksamhet. En sådan fånge hålls också avskild från de andra i samband med motion utomhus och upprätthållandet av den dagliga hygien.

Förlust av tid i öppen anstalt gäller däremot endast en viss strafftid, men innehåller inte enrum. Emedan förlust av avtjänad tid är ett strängare disciplinstraff än förlust av tid i öppen anstalt, är påföljder av samma längd inte jämförbara.

Att otillåtet avlägsna sig från en öppen anstalt leder enligt rådande praxis till förlust av tid i öppen anstalt för två månader eller, om vistelsetiden i öppen anstalt är kortare än två månader, till förlust av denna kortare tid.

Enligt förslaget skall otillåtet avvikande från öppna anstalter kunna leda till högst den maximala längden av förlust av avtjänad tid, 20 dygn. I detta avseende innebär förslaget att påföljdsnivån i genomsnitt blir lindrigare, eftersom långa förluster på två månader inte kunde tillämpas.

Den föreslagna maximala längden motsvarar den straffnivå som domstolarna tillämpar när de dömer fångar för rymning enligt strafflagen. Sålunda utjämnas den skillnad som i dagens läge råder mellan förlust av tid i öppen anstalt på grund av otillåten avvikning och rymning. I dag är förlust av tid i öppen anstalt för två månader väsentligen strängare än straffet för rymning.

Dessutom kan man anse att ett missförhållande i nuvarande praxis är att påföljden för avvikande från öppen anstalt står i samband med hur länge en fånge har vistats i öppen anstalt. Som längst är förlusten två månader, men om tiden i öppen anstalt begränsas till några dagar, är påföljden för avvikande från öppen anstalt lindrig.

Förslaget innebär att påföljden för avvikande från öppen anstalt inte längre kopplas till vis-

telsetiden i öppen anstalt. Förfarandet vore detsamma som när domstolar behandlar fångars rymning, varvid det väsentliga för påföljden i allmänhet inte är hur länge en fånge har befunnit sig i en straffanstalt före rymningen.

Vidare föreslås i syfte att förenhetliga disciplinen i fängelserna att man som påföljd för obetydliga förseelser i öppen anstalt inte längre skall kunna ha överföring till slutet fängelse för viss tid.

7 kap. Ändringssökande

Bestämmelser om fångars ändringssökande föreslås ingå ett nytt 7 kap. som skall fogas till lagen.

1 §. *Besvärsrätt.* Paragrafen innehåller bestämmelser om besvärsrätt och de beslut som besvären gäller.

Enligt 1 mom. i paragrafen skall fångar ha rätt att söka ändring i beslut som gäller ovillkorlig förlust av avtjänad tid, verkställighet av påföljder som dömts ut villkorligt och senareläggning av villkorlig frigivning från den tid av två tredjedelar av straffet som anges i 2 kap. 13 § 1 mom.

Emedan 4 kap. 7 § som gäller öppna anstalter samtidigt skall ändras så att förlust av tid i öppen anstalt skall slopas och de öppna anstalterna skall övergå till disciplinsystemet för slutna anstalter, skall besvärmöjligheten gälla samtliga disciplinära prövningsbeslut som påverkar den faktiska längden av strafftiden.

Eftersom möjligheten att besluta att inte inräkna tiden för tillstånd att avlägsna sig och tillstånd till studier i strafftiden på grund av brott mot villkoren i tillståndet dessutom enligt förslaget skall slopas och det föreslås en övergång till den praxis som iaktas vid tillstånd till ävilt arbete, vore möjligheten att anföra besvär över dessa beslut inte nödvändig i och med att prövningsrätten upphävs.

Angående villkorlig frigivning bestäms i 2 kap. 13 § 1 mom. att en fånge kan frigives villkorligt efter att ha avtjänat två tredjedelar av sitt straff eller, när det finns särskilda skäl att frige fången villkorligt, hälften av tiden, i båda fall minst 14 dagar.

I propositionen föreslås att besvärmöjligheten endast skall gälla beslut som senarelägger villkorlig frigivning efter tiden av två tredjedelar. Beslut som fattas av särskilda skäl kan inte överklagas. Motiveringen är att förfarandet vad gäller särskilda skäl är schematiskt. Enligt en föreskrift av justitieministeriets fångvårdsavdelning (9/011/95) skall förstagångsintagning anses vara ett sådant särskilt skäl som gör det möjligt att villkorligt frige en fånge som avtjänar ett fängelsestraff för bestämd tid efter att hälften av straffet har avtjänats. Förstagångsintagna fångar anses inom fångvården vara fångar som under tre års tid före dagen för gärningen inte har avtjänat fängelsestraff i Finland eller något annat nordiskt land. Emedan bestämmelsen i tillämpad form inte innehåller prövningsrätt som gäller särskilda skäl, föreslås inte besvärmöjlighet ingå i bestämmelsen.

Till 2 mom. i paragrafen föreslås bli fogad en bestämmelse om begränsning av ändringssökande. I den skall förbjudas sökande av ändring i andra beslut som gäller fångars rättigheter och skyldigheter. Begränsningen avses vara tillfällig. Bestämmelser om utvidgat ändringssökande bereds för närvarande av fängelsestraffkommittén.

2 §. *Behörig domstol.* Enligt 1 mom. i paragrafen skall beslut om förlust av avtjänad tid och senareläggning av villkorlig frigivning överklagas hos tingsrätten.

I paragrafens 1 mom. föreslås vidare bli bestämt att ändring skall sökas hos den tingsrätt inom vars domkrets ett beslut enligt 1 § 1 mom. har fattats. Tingsrätten kan också överföra målet till tingsrätten på orten för ordningsförseelsen eller fångens utplaceringsort eller till någon annan tingsrätt som av utrednings-, kostnads- eller andra skäl anses lämplig. Till de sistnämnda hör t.ex. situationer när en fånge vid behandlingen av ändringssökande redan har frigivits. Överföring skall kunna äga rum på initiativ av parten, fångelset eller domstolen.

I paragrafens 2 mom. föreslås bli bestämt att tingsrätten skall vara domför vid behandling av ändringssökande när endast ordförande är närvarande. Dessutom skall målet kunna be-

handlas med en sammansättning av nämndemän. Målet behandlas vid tingsrättens sammanträde som även kan äga rum vid en annan tidpunkt och på en annan plats än vad som anges i bestämmelserna om allmän underrätts sammanträde. Detta gör det möjligt att behandla målet bl.a. i fängelse.

Enligt 17 § tingsrättslagen får en notarie inte förordnas att ensam eller såsom ordförande för tingsrätten behandla ett mål som på grund av sin art eller sin omfattning bör anses vara svårt att avgöra. När fångar söker ändring är det fråga om mål som inte skall kunna behandlas av en notarie ensam.

I 3 mom. i paragrafen föreslås att en utredning av en fångs ekonomiska förhållanden i enlighet med 5 § lagen om fri rättegång inte behöver lämnas in, om tingsrätten inte beslutar något annat.

3 §. *Anförande av besvär.* Enligt paragrafens 1 mom. skall ändring sökas skriftligt. En föreskriven tid på en vecka föreslås för ändringssökande. Den föreskrivna tiden inleds när beslutet med besväransvisning har delgivits parten.

Som motivering till den korta tidsfristen för ändringssökande kan följande anföras. De frågor som ändringssökandet gäller är i allmänhet brott som leder till böter och som med stöd av 2 kap. 13 § strafflagen inte förs till domstol. Motsvarande tid för gensaga på en vecka tillämpas vid strafforderförfarande. Med tanke på gärningarnas natur är samma tidsfrist motiverad också i fångars besvärssärenden. Ännu kortare besvärstid tillämpas inom militär disciplin, då besvärstiden är tre dagar.

En orsak till den korta besvärstiden och den brådskande behandlingen av besvär i disciplinfrågor är att man på detta sätt kan förebygga situationer där ändringssökande pågår efter att verkställigheten av straff i anstalt har avslutats. Från fångsynpunkt förebyggs olägenheterna med den korta besvärstiden av bestämmelsen i den föreslagna 4 § om ställande av ny tidsfrist, bestämmelserna i 6 § om beslutsfattarens och anstaltsdirektörens skyldigheter och bestämmelsen i 7 § som hänför sig till grundlig behandling av frågan och som gäller domstolar.

Dessutom föreslås i 1 mom. bli bestämt att

besvärsskriften skall tillställas direktören för straffanstalten. Med detta avses direktören för den anstalt där fången är placerad när han söker ändring. I regel är direktören för straffanstalten också den som fattat beslutet över vilket besvär anförs.

Enligt paragrafens 2 mom. skall direktören för straffanstalten utan dröjsmål lämna in besvärsskriften till tingsrättens kansli och bifoga handlingarna i ärendet och en egen utredning. När brottspåföljdsverket, som nämns i den lag som träder i kraft den 1 augusti 2001, fattar beslut om senareläggning av villkorlig frigivning, skall det dokumentära materialet och utredningen tillställas av brottspåföljdsverket. När handlingarna lämnas in till tingsrätten, skall man meddela när besvärsskriften har anlänt.

Enligt paragrafens 3 mom. blir besvären anhängiga vid tingsrätten när de handlingar som avses i 2 mom. anländer till domstolens kansli.

Enligt 4 mom. skall en fånge inte förlora sin talan, trots att han inom utsatt tid ger in besvärsskriften direkt till en behörig domstol.

4 §. *Ställande av ny tidsfrist.* Enligt paragrafen kan ny tidsfrist ställas för besvären vid laga förfall eller av något annat godtagbart skäl. Möjligheten att ställa ny tidsfrist är nödvändig särskilt på grund av att besvärstiden är kort och sökande av ändring kan försvåras på grund av specialförhållandena i fängelser, t.ex. omständigheter vid verkställighet av disciplinstraff eller överföring från ett fängelse till ett annat. Definitionen av godtagbara skäl skall överlämnas till rättspraxis.

Ny tidsfrist skall sökas hos tingsrätten genom skriftlig ansökan som skall tillställas direktören för straffanstalten inom en vecka efter att förfallet upphört. Till ansökan skall bifogas en utredning av förfallet eller något annat skäl som ansökan grundar sig på. I 3 mom. skall ingå en bestämmelse motsvarande den i 3 § 4 mom.

Emedan den besvärstid som föreslås i 3 § är kort, skall ställande av ny tidsfrist inte kräva att ny tidsfrist söks inom besvärstiden utan inom en vecka efter att förfallet upphört. Om ansökan avslås, kan ändring i tingsrättens beslut sökas hos hovrätten.

5 §. *Besvärens inverkan på verkställighet.* Enligt paragrafen skall besvär inte ha uppskjutande, dvs. suspensiv effekt. En domstol kan emellertid på begäran av en part eller självant bestämma att verkställigheten skall avbrytas.

Denna lösning motiveras av att beslut som inverkar på strafflängden annars förblev överställda under strafftiden i situationer när en fånge redan frigivits innan ett verkställbart avgörande meddelats. Detta kunde uppenbarligen öka spekulering med besvärsförfarande.

6 §. *Beslutsfattarens skyldigheter.* I paragrafens 1 mom. skall anges att när ett beslut om förlust av avtjänad tid eller senareläggning av villkorlig frigivning fattas, skall beslutsfattaren samtidigt ge en skriftlig besvärsanvisning, i vilken fullföljdsdomstolen och förfallodagen för anförande av besvär skall nämnas, samt redogöra för vad som skall iaktas när besvär anförs.

Enligt paragrafens 2 mom. skall direktören för straffanstalten se till att fången i fråga har möjlighet att upprätta en besvärsskrift och kan delta i behandlingen av besvären i rätten. Denna bestämmelse vore speciellt viktig på grund av att förlust av avtjänad tid alltid är sammanbunden med enrum som begränsar en fånges verksamhetsmöjligheter.

7 §. *Huvudförhandling i tingsrätten.* I paragrafens 1 mom. föreslås bli bestämt att beslutsfattaren eller en tjänsteman som företräder honom skall närvara i tingsrätten när besvären behandlas. Ändringssökanden har rätt att vara närvarande i tingsrätten. Målet kan behandlas trots ändringssökandens frånvaro, om tingsrätten inte anser det vara behövligt att han hörs personligen.

I paragrafens 2 mom. skall det föreskrivas att tingsrätten skall sörja för att målet behandlas grundligt. Bestämmelsen motsvarar 6 § 3 mom. lagen om besöksförbud (898/1998). Besvär skall behandlas i brådskande ordning. Domstolens roll i utredningen av målet skall vara accentuerad i jämförelse med det förfarande som iaktas i brottmål, emedan ändringssökande i allmänhet gäller disciplinstraff som grundar sig på brott och i vars behandling i domstolen åklagaren inte skall delta. Tingsrätten är skyldig att med tillräckligt

aktiva processledningsmetoder och vid behov även självant utreda faktaunderlaget för målet och skaffa utredningar av frågan.

Domstolen skall vid behov ålägga den som söker ändring och eventuella vittnen att anlända för att höras inför rätta. Domstolen skall också ha rätt att självant skaffa bevis i den utsträckning det anses nödvändigt. När det gäller skaffandet av bevis, skall principerna som framgår av 17 kap. 8 § rättegångsbalken tillämpas. Domstolen skall också på normalt sätt se till att vittnena kallas till huvudförhandlingen.

Enligt 3 mom. i paragrafen skall bestämmelserna om rättegång i brottmål i övrigt i tillämpliga delar gälla vid behandling av besvär i tingsrätten. Detta betyder bl.a. att besvärsärenden skall behandlas i omedelbar och muntlig huvudförhandling.

8 §. *Anförande av besvär hos hovrätten och sökande av ändring i hovrättens beslut.* Enligt förslaget skall ändring i tingsrättens beslut kunna sökas hos hovrätten genom besvär. I fråga om förfarandet skall det hänvisas till bestämmelserna i 26 och 30 kap. rättegångsbalken.

1.2. Rättegångsbalken

25 kap. Om fullföljd av talan från tingsrätt till hovrätt

6 §. Enligt paragrafen får en fånge i brottmål anmäla missnöje hos fängelsedirektören. Om tiden för missnöjesanmälan går ut medan fången till följd av en rättegång eller fängstransport befinner sig utanför straffanstalten, får han anmäla missnöje dagen efter den då han anlät till fängelset. Till paragrafen föreslås bli fogad fångars besvärsärenden enligt 7 kap. LVS.

1.3. Lagen om fri rättegång

1 §. Till paragrafens 1 mom. föreslås bli fogad en ny 7 punkt enligt vilken lagen om fri rättegång skall tillämpas på fångars besvärsärenden enligt 7 kap. LVS.

Enligt förslaget kan man i besvärsärenden bevilja fri rättegång och utse biträde. Be-

gränsningarna i lagen om fri rättegång skall gälla dessa. Enligt 2 § skall fri rättegång inte beviljas när frågan som behandlas är av ringa betydelse för personen i fråga. Enligt 10 § skall domstolen utse ett biträde för den som beviljats fri rättegång, om denne inte utan biträde på behörigt sätt kan bevaka sina intressen och rättigheter i frågan. Enligt paragrafens 2 mom. punkt 2 får ett biträde inte förordnas i enkla brottmål i vilka enligt allmän straffpraxis strängare straff än böter inte är att vänta eller i vilka den åtalades rättsskydd med hänsyn till det straff som i övrigt kan väntas och utredningen i ärendet inte kräver att ett biträde förordnas.

Besvären enligt 7 kap. lagen om verkställighet av straff skulle gälla förlust av avtjänad tid och senareläggning av villkorlig frigivning. I dessa fall förlängs den tid som skall avtjänas i fängelse och detta kan anses vara en strängare påföljd än ett bötesstraff. Med tanke på rättsskyddet och utredningen av ärendet är det dessutom av betydelse att ingen förundersökning utförs i det disciplinära förfarandet och att åklagaren inte deltar då ärendet handläggs i domstolen.

1.4. Lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer

6 §. I paragrafen räknas upp de avgiftsfria prestationer för vilka handläggningsavgifter enligt lagen inte drivs in. Enligt förslaget skall besvär enligt 7 kap. LVS fogas till förteckningen.

2. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft samtidigt som lagen om förvaltning av straffverkställighet dvs. den 1 augusti 2001.

Rätten att söka ändring enligt 7 kap. LVS skall tillämpas på de beslut som fattas efter det att lagen har trätt i kraft.

Med stöd av vad som anförts ovan förelägg Riksdagen följande lagförslag:

Lagförslagen

1.

Lag

om ändring av lagen om verkställighet av straff

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 19 december 1889 om verkställighet av straff (39/1889) 2 kap. 3 b § 2 mom., 10 a §, 10 b § 2 mom. och 11 § 3 mom. samt 4 kap. 7 §, sådan de lyder, 2 kap. 3 b § 2 mom. i lag 137/2001, 10 a § i lagarna 612/1974 och 349/1990, 10 b § 2 mom. och 11 § 3 mom. i nämnda lag 612/1974 samt 4 kap. 7 § i sistnämnda lag, lag 128/1995 och i nämnda lag 137/2001, samt fogas till 3 kap. 6 §, sådan den lyder i nämnda lagar 612/1974 och 137/2001, ett nytt 3 mom. och till 8 §, sådan den lyder i sistnämnda lag, ett nytt 3 mom. samt till lagen ett nytt 7 kap. som följer:

2 kap.

Allmänna stadganden om fängelsestraff och om förvandringsstraff för böter

3 b §

Om en fånge inte återvänder till straffanstalten den dag som föreskrivits i villkoren för tillståndet, skall tiden mellan den föreskrivna dagen och den faktiska dagen för återkomst eller dagen för gripande inte inräknas i strafftiden.

10 a §

Direktören för en straffanstalt beslutar om bestraffande av en fånge med varning, förlust av rättigheter för högst 30 dygn eller enrum i högst 20 dygn eller, om nämnda straff inte anses vara tillräckliga, med förlust av avtjänad tid. Den sammanlagda tiden för förlust av avtjänad tid får inte överskrida hälften av strafftiden eller 90 dagar. Direktören fattar även beslut om verkställighet av ett villkorligt påfört disciplinstraff med anledning av en ny ordningsförseelse som en fånge har gjort sig skyldig till under prøvotiden.

Om en fånge utan avbrott har hållits i enrum 20 dygn, kan ett nytt straff av samma slag verkställas tidigast när sju dygn förflutit från

1....1..5.

det verkställigheten av det föregående straffet avslutades.

Om en fånge vid en domstol döms till ett straff för ett brott för vilket han påförts disciplinstraff, skall disciplinstraffet förfalla i den utsträckning det inte har verkställts.

10 b §

Efter att ha fått kännedom om en förseelse, skall direktören utan dröjsmål undersöka saken tillsammans med någon ojävig person.

11 §

Om beläggande med fängsel eller placering i enrum är nödvändigt för tyglande av en fånges våldsamma beteende, skall en läkare i mån av möjlighet höras. Straffanstaltens direktör skall ofördröjligen underrättas om åtgärden.

3 kap.

Om verkställighet i fängelse

6 §

Om en fånge inte återvänder till straffanstalten den dag som föreskrivs i villkoren för

tillståndet, skall tiden mellan den föreskrivna dagen och den faktiska dagen för återkomst eller dagen för gripande inte inräknas i strafftiden.

8 §

Om en fånge inte återvänder till straffanstalten den dag som föreskrivs i villkoren för tillståndet, skall tiden mellan den föreskrivna dagen och den faktiska dagen för återkomst eller dagen för gripande inte inräknas i strafftiden.

4 kap.

Om verkställighet i öppen anstalt

7 §

Den som är intagen i öppen anstalt och som där begår en ordningsföreseelse eller utan lov avlägsnar sig därifrån eller bryter mot villkoren i ett tillstånd att avlägsna sig, i ett tillstånd till civilt arbete eller i ett studietillstånd kan överföras till fängelse eller ungdomsfängelse för att avtjäna sitt straff, och direktören för straffanstalten kan påföra personen i fråga ett disciplinstraff enligt 2 kap. 10 §.

Även om påföljden för föreseelsen inte är överföring till fängelse eller ungdomsfängelse, kan den som är intagen i öppen anstalt påföras disciplinstraff enligt 2 kap. 10 §. För verkställigheten av en ovillkorlig bestraffning med enrum kan den som är intagen i öppen anstalt överföras till fängelse eller ungdomsfängelse.

7 kap.

Ändringssökande

1 §

Besvärsrätt

En fånge har rätt att söka ändring i ett beslut genom vilket förordnas om

- 1) ovillkorlig förlust av avtjänad tid,
- 2) verkställighet av villkorlig förlust av avtjänad tid,

1....1..5.

3) senareläggning av villkorlig frigivning utöver den bestämda del av två tredjedelar av straffet som anges i 2 kap. 13 § 1 mom.

Andra beslut som gäller fångars rättigheter och skyldigheter får inte överklagas.

2 §

Behörig domstol

Beslut kan överklagas hos tingsrätten. Behörig domstol är tingsrätten på den ort inom vars domkrets ett beslut om förlust av avtjänad tid eller senareläggning av villkorlig frigivning har fattats. Den tingsrätt vid vilken besvären anhängiggjorts kan överföra ärendet till tingsrätten på orten där ordningsföreseelsen begåtts, till tingsrätten på fångens placeringsort eller till någon annan tingsrätt som med hänsyn till framlagd utredning, handläggningskostnaderna eller andra omständigheter anses vara lämplig.

Tingsrätten är domför med ordföranden ensam. Ett sammanträde kan äga rum även vid en annan tidpunkt och på en annan plats än vad som bestäms om allmän underrätts sammanträde.

En utredning om ekonomiska förhållanden enligt 5 § lagen om fri rättegång (87/1973) behöver inte lämnas, om inte tingsrätten beslutar något annat.

3 §

Anförande av besvär

Besvär skall anföras skriftligt inom en vecka efter det att beslutet med besvärсанvisning har getts till fången. Besvärsskriften skall tillställas direktören för straffanstalten.

Direktören skall utan dröjsmål ge in besvärsskriften till tingsrättens kansli och bifoga kopior av handlingarna i ärendet och sin egen utredning. När brottspåföljdsverket fattar beslut om senareläggning av villkorlig frigivning, skall handlingarna i ärendet och utredningen ges in av brottspåföljdsverket. När handlingarna tillställs tingsrätten, skall det meddelas när besvärsskriften har anlänt.

Besvären blir anhängiga vid tingsrätten när de handlingar som avses i 2 mom. anländer till domstolens kansli. Domstolen skall utan

dröjsmål informera ändringssökanden och beslutsfattaren om tid och plats för behandlingen samt följderna av ändringssökandens frånvaro. Om fången inom utsatt tid har gett in besvärsskriften direkt till en behörig domstol, förlorar fången inte sin talan.

4 §

Ny tidsfrist

Om en part på grund av laga hinder eller av något annat godtagbart skäl inte kan söka ändring inom föreskriven tid, skall tingsrätten på ansökan ställa en ny tidsfrist för anförande av besvär.

Ny tidsfrist skall sökas hos tingsrätten genom skriftlig ansökan som skall tillställas direktören för straffanstalten inom en vecka efter att hindret upphört. Till ansökan skall fogas en utredning om förfallet eller om annat skäl för ansökan. Om fången inom utsatt tid har gett in besvärsskriften till en behörig domstol, förlorar fången inte sin talan.

5 §

Besvärens inverkan på verkställighet

Besvär avbryter inte verkställighet av beslut som avses i 1 § 1 mom., om inte en domstol beslutar något annat.

6 §

Beslutsfattarens skyldigheter

När beslut i enlighet med 1 § 1 mom. fattas, skall fången samtidigt ges en skriftlig besvärshanvisning, i vilken fullföljdsdomstolen och den dag då besvär senast får anföras skall nämnas samt en redogörelse för vad som

skall iakttas när besvär anföras.

Direktören för straffanstalten skall se till att fången har möjlighet att upprätta en besvärsskrift och kan delta i behandlingen av besvären i domstolen.

7 §

Huvudförhandling i tingsrätten

Beslutsfattaren eller en tjänsteman som företräder beslutsfattaren skall närvara i tingsrätten när besvären behandlas. Ändringssökanden har rätt att vara närvarande i tingsrätten. Besvären kan behandlas trots ändringssökandens frånvaro, om inte tingsrätten anser det vara nödvändigt att höra ändringssökanden personligen.

Tingsrätten skall se till att målet behandlas grundligt. Besvärshandlingen skall behandlas i brådskande ordning.

Vid behandlingen av målet gäller i övrigt i tillämpliga delar bestämmelserna om rättegång i brottmål.

8 §

Anförande av besvär hos hovrätten och sökande av ändring i hovrättens beslut

Ändring i tingsrättens beslut skall sökas genom besvär hos hovrätten. Besvärshandlingen skall i hovrätten behandlas i brådskande ordning.

Vid behandling av målet i hovrätten och sökande av ändring hos högsta domstolen gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 26 och 30 kap. rättegångsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2001. Rätten till ändringssökande enligt denna lag tillämpas på beslut som fattas efter det att lagen har trätt i kraft.

2.

Lag**om ändring av 25 kap. 6 § rättegångsbalken**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i rättegångsbalken 25 kap. 6 §, sådan den lyder i lag 165/1998, som följer:

25 kap.

Om fullföljd av talan från tingsrätt till hovrätt

6 §

En häktad eller en person som avtjänar fängelse- eller förvandringsstraff får i brottmål och i besvärärenden enligt 7 kap. lagen om

verkställighet av straff anmäla missnöje hos fängelsedirektören. Om tiden för missnöjesanmälan går ut medan en sådan person till följd av en rättegång eller fängstransport befinner sig utanför straffanstalten, får han anmäla missnöje dagen efter den då han anlänt till fängelset.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2001.

3.

Lag**om ändring av 1 § lagen om fri rättegång**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 2 februari 1973 om fri rättegång (87/1973) 1 § 1 mom., sådant det lyder i lag 111/2000, som följer:

1 §

Fri rättegång beviljas enligt denna lag en finsk medborgare eller utlänning som, med hänsyn till sina inkomster och tillgångar samt sin underhållsskyldighet och övriga omständigheter som inverkar på hans eller hennes ekonomiska ställning, inte såsom delaktig i saken utan svårighet förmår betala samtliga kostnader för ärendets handläggning

1) i sådana tviste- och brottmål samt ansökningsärenden eller besvärärenden enligt utsökningslagen (37/1985) vilka behandlas vid allmän domstol,

2) i mål som behandlas vid krigsrätt,

3) i mål som behandlas vid jorddomstolarna,

4) i mål som behandlas vid förvaltningsdomstolarna eller högsta förvaltningsdomstolen,

5) i ärenden som gäller klagan, återbrytande av laga kraft vunnna domar eller återställande av försutten fataljetid i ärenden som nämns i 1—4 punkten,

6) i ärenden som gäller besöksförbud och som behandlas hos en anhållningsberättigad tjänsteman eller vid domstol, eller

7) i besvärärenden enligt 7 kap. lagen om verkställighet av straff (39/1889).

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2001.

4.

1....1..5.

Lag

om ändring av 6 § lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 6 § 1 mom. 22 punkten lagen den 26 juli 1993 om avgifter för domstolars och vissa
justitieförvaltningsmyndigheters prestationer (701/1993), sådant detta lagrum lyder i lag
901/1998 samt
fogas till 6 § 1 mom., sådant det lyder delvis ändrat i lagarna 714/1994 och 1651/1995 samt i
nämnda lag 901/1998, en ny 23 punkt som följer:

6 §		22) i ärenden enligt lagen om besöksförbud (898/1998),
<i>Avgiftsfria prestationer</i>		23) i besvärsärenden enligt 7 kap. lagen om verkställighet av straff. (39/1889)
Handläggningsavgifter	enligt denna lag	
uppbärs inte		Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2001.

Helsingfors den 23 februari 2001

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister Johannes Koskinen

*Bilaga
Parallelltexter*

1.

Lag

om ändring av lagen om verkställighet av straff

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i lagen den 19 december 1889 om verkställighet av straff (39/1889) 2 kap. 3 b § 2 mom., 10 a §, 10 b § 2 mom. och 11 § 3 mom. samt 4 kap. 7 §, sådan de lyder, 2 kap. 3 b § 2 mom. i lag 137/2001, 10 a § i lagarna 612/1974 och 349/1990, 10 b § 2 mom. och 11 § 3 mom. i nämnda lag 612/1974 samt 4 kap. 7 § i sistnämnda lag, lag 128/1995 och i nämnda lag 137/2001, samt *fogas* till 3 kap. 6 §, sådan den lyder i nämnda lagar 612/1974 och 137/2001, ett nytt 3 mom. och till 8 §, sådan den lyder i sistnämnda lag, ett nytt 3 mom. samt till lagen ett nytt 7 kap. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

Allmänna stadganden om fängelsestraff och om förvandlingsstraff för böter

3 b §

Den tid en fånge med stöd av ett i 1 mom. Avsett tillstånd vistas utanför straffanstalten inräknas i strafftiden, om fången har iakttagit villkoren i tillståndet. I annat fall skall brottspåföljdsverket eller, enligt föreskrifter som verket har meddelat, straffanstaltens direktör bestämma huruvida denna tid helt, delvis eller alls skall inräknas i strafftiden. Har en fånge brutit mot villkoren i tillståndet att avlägsna sig, kan detta beaktas vid prövningen av om ett nytt tillstånd att avlägsna sig kan beviljas eller när villkoren för ett nytt tillstånd bestäms.

Om en fånge inte återvänder till straffanstalten den dag som föreskrivits i villkoren för tillståndet, skall tiden mellan den föreskrivna dagen och den faktiska dagen för återkomst eller dagen för gripande inte inräknas i strafftiden. Har en fånge brutit mot villkoren i tillståndet att avlägsna sig, kan detta beaktas vid prövningen av om ett nytt tillstånd att avlägsna sig skall beviljas eller när villkoren för ett nytt tillstånd bestäms.

10 a §

Direktören för straffanstalt får bestraffa fånge med varning, förlust av rättigheter för högst fjorton dygn eller enrum i högst sju dygn. Direktionen för straffanstalt får bestraffa fånge med varning, förlust av rättigheter för högst trettio dygn eller enrum i högst tjugo

10 a §

Direktören för en straffanstalt beslutar om bestraffande av en fånge med varning, förlust av rättigheter för högst 30 dygn eller enrum i högst 20 dygn eller, om nämnda straff inte anses vara tillräckliga, med förlust av avtjänad tid. Den sammanlagda tiden för förlust av avtjänad tid får inte

1....1..5.

Gällande lydelse

dygn eller, om nämnda straff icke anses tillräckliga, med förlust av avtjänad tid. Den sammanlagda tiden för förlust av avtjänad tid får icke överstiga halva strafftiden, ej heller nittio dagar.

Angående verkställighet av disciplinärt straff, som direktionen påfört villkorligt, med anledning av att fången under prøvotiden begått ny ordningsförseelse beslutar direktionen.

Har fånge utan avbrott hållits i enrum tjugo dygn, får nytt straff av samma slag icke verkställas innan sju dygn förflutit från det verkställigheten av det föregående straffet avslutades.

Dömes fånge vid domstol till straff för brott, för vilket disciplinärt straff påförts honom, förfaller det sistnämnda straffet till den del det icke verkställts.

Föreslagen lydelse

överskrida hälften av strafftiden eller 90 dagar. Direktören fattar även beslut om verkställighet av ett villkorligt påfört disciplinstraff med anledning av en ny ordningsförseelse som en fånge har gjort sig skyldig till under prøvotiden.

Om en fånge utan avbrott har hållits i enrum 20 dygn, kan ett nytt straff av samma slag verkställas tidigast när sju dygn förflutit från det verkställigheten av det föregående straffet avslutades.

Om en fånge vid en domstol döms till ett straff för ett brott för vilket han påförts disciplinstraff, skall *disciplinstraffet* förfalla i den utsträckning det inte har verkställts.

10 b §

Sedan direktören fått kännedom om förseelse, skall han utan dröjsmål undersöka saken tillsammans med någon medlem av direktionen eller med av direktören tillkallad ojävig person. Skall förseelsen handläggas av direktionen, skall direktören bringa saken till handläggning vid direktionens följande sammanträde.

Efter att ha fått kännedom om en förseelse, skall direktören utan dröjsmål undersöka saken tillsammans med någon ojävig person.

11 §

När beläggande med fängsel eller placering i enrum är nödigt för tyglade av våldsamhet, skall läkare i mån av möjlighet höras. Angående nämnda åtgärder skall direktionen ofördröjligen underrättas.

Om beläggande med fängsel eller placering i enrum är nödvändigt för tyglade av en fånges våldsamma beteende, skall en läkare i mån av möjlighet höras. Straffanstaltens direktör skall ofördröjligen underrättas om åtgärden.

3 kap.

Om verkställighet i fängelse

6 §

Om en fånge inte återvänder till straffanstalten den dag som föreskrivs i

1....1..5.

villkoren för tillståndet, skall tiden mellan den föreskrivna dagen och den faktiska dagen för återkomst eller dagen för gripande inte inräknas i strafftiden.

8 §

Om en fånge inte återvänder till straffanstalten den dag som föreskrivs i villkoren för tillståndet, skall tiden mellan den föreskrivna dagen och den faktiska dagen för återkomst eller dagen för gripande inte inräknas i strafftiden.

4 kap.

Om verkställighet i öppen anstalt

7 §

Den som är intagen i öppen anstalt och som där begår en ordningsföreseelse eller utan lov avlägsnar sig därifrån eller bryter mot villkoren i ett tillstånd att avlägsna sig, ett tillstånd till civilt arbete eller i ett studietillstånd kan överföras till fängelse eller ungdomsfängelse för att avtjäna sitt straff. Är förseelsen ringa, kan direktören för den öppna anstalten bestraffa den skyldige med varning eller förordna om överföring till fängelse eller ungdomsfängelse för viss tid, högst 14 dygn. Gäller det ett brott mot villkoren i ett tillstånd att avlägsna sig, ett tillstånd till civilt arbete eller studier, kan den som är intagen i öppen anstalt även påföras ett annat disciplinärt straff enligt 2 kap. 10 §, om påföljden för förseelsen inte är överföring till fängelse eller ungdomsfängelse. För verkställigheten av ett ovillkorligt enrumsstraff kan den som är intagen i öppen anstalt överföras till fängelse eller ungdomsfängelse.

Har den som är intagen i öppen anstalt överförs till fängelse eller ungdomsfängelse på grund av ordningsföreseelse eller överträdelse av villkoren i ett tillstånd att avlägsna sig eller ett tillstånd till civilt arbete eller studier räknas tiden i öppen anstalt såsom strafftid. För den som överförs till fängelse med anledning av att han avlägsnat sig från anstalten räknas tiden i den öppna anstalten inte såsom

1....1..5.

7 §

Den som är intagen i öppen anstalt och som där begår en ordningsföreseelse eller utan lov avlägsnar sig därifrån eller bryter mot villkoren i ett tillstånd att avlägsna sig, i ett tillstånd till civilt arbete eller i ett studietillstånd kan överföras till fängelse eller ungdomsfängelse för att avtjäna sitt straff, *och direktören för straffanstalten kan påföra personen i fråga ett disciplinstraff enligt 2 kap. 10 §.*

Även om påföljden för förseelsen inte är överföring till fängelse eller ungdomsfängelse, kan den som är intagen i öppen anstalt påföras disciplinstraff enligt 2 kap. 10 §. För verkställigheten av en ovillkorlig bestraffning med enrum kan den som är intagen i öppen anstalt överföras till fängelse eller ungdomsfängelse.

Gällande lydelse

strafftid. Om förseelsens art eller något annat särskilt skäl påkallar det, kan brottspåföljdsverket bestämma att strafftiden skall räknas på något annat sätt. Har en i öppen anstalt intagen med stöd av 1 mom. överförs till fängelse eller ungdomsfängelse för viss tid, får tiden i öppen anstalt dock inte förklaras förverkad. Vid tillämpning av 2 mom. får tiden i öppen anstalt icke lämnas obeaktad såsom strafftid utöver en sammanlagd tid av sex månader under en och samma straffperiod.

Föreslagen lydelse

7 kap.

Ändringssökande

1 §

Besvärsrätt

En fånge har rätt att söka ändring i ett beslut genom vilket förordnas om

- 1) ovillkorlig förlust av avtjänad tid,*
- 2) verkställighet av villkorlig förlust av avtjänad tid,*
- 3) senareläggning av villkorlig frigivning utöver den bestämda del av två tredjedelar av straffet som anges i 2 kap. 13 § 1 mom. Andra beslut som gäller fångars rättigheter och skyldigheter får inte överklagas.*

2 §

Behörig domstol

Beslut kan överklagas genom hos tingsrätten. Behörig domstol är tingsrätten på den ort inom vars domkrets ett beslut om förlust av avtjänad tid eller senareläggning av villkorlig frigivning har fattats. Den tingsrätt vid vilken besvären anhänggjorts kan överföra ärendet till tingsrätten på orten där ordningsförseelsen begåtts, till tingsrätten på fångens placeringsort eller till någon annan tingsrätt som med hänsyn till framlagd utredning, handläggningskostnaderna eller andra omständigheter anses vara lämplig. Tingsrätten är domför med ordföranden ensam. Ett sammanträde kan äga rum även

Föreslagen lydelse

vid en annan tidpunkt och på en annan plats än vad som bestäms om allmän underrätts sammanträde.

En utredning om ekonomiska förhållanden enligt 5 § lagen om fri rättegång (87/1973) behöver inte lämnas, om inte tingsrätten beslutar något annat.

3 §

Besvär skall anföras skriftligt inom en vecka efter det att beslutet med besvärсанvisning har getts till fången. Besvärsskriften skall tillställas direktören för straffanstalten.

Direktören skall utan dröjsmål ge in besvärsskriften till tingsrättens kansli och bifoga kopior av handlingarna i ärendet och sin egen utredning. När brottspåföljdsverket fattar beslut om senareläggning av villkorlig frigivning, skall handlingarna i ärendet och utredningen ges in av brottspåföljdsverket. När handlingarna tillställs tingsrätten, skall det meddelas när besvärsskriften har anlänt.

Besvären blir anhängiga vid tingsrätten när de handlingar som avses i 2 mom. anländer till domstolens kansli. Domstolen skall utan dröjsmål informera ändringssökanden och beslutsfattaren om tid och plats för behandlingen samt följderna av ändringssökandens frånvaro. Om fången inom utsatt tid har gett in besvärsskriften direkt till en behörig domstol, förlorar fången inte sin talan.

4 §

Ny tidsfrist

Om en part på grund av laga hinder eller av något annat godtagbart skäl inte kan söka ändring inom föreskriven tid, skall tingsrätten på ansökan ställa en ny tidsfrist för anförande av besvär.

Ny tidsfrist skall sökas hos tingsrätten genom skriftlig ansökan som skall tillställas direktören för straffanstalten inom en vecka efter att hindret upphört. Till ansökan skall fogas en utredning om förfallet eller om annat skäl för ansökan. Om fången inom utsatt tid har gett in besvärsskriften till en behörig domstol, förlorar fången inte sin talan.

5 §

Besvärens inverkan på verkställighet

Besvär avbryter inte verkställighet av beslut som avses i 1 § 1 mom., om inte en domstol beslutar något annat.

6 §

Beslutsfattarens skyldigheter

När beslut i enlighet med 1 § 1 mom. fattas, skall fången samtidigt ges en skriftlig besvärsanvisning, i vilken fullföljdsdomstolen och den dag då besvär senast får anföras skall nämnas samt en redogörelse för vad som skall iaktas när besvär anföras.

Direktören för straffanstalten skall se till att fången har möjlighet att upprätta en bevräskrift och kan delta i behandlingen av besvären i domstolen.

7 §

Huvudförhandling i tingsrätten

Beslutsfattaren eller en tjänsteman som företräder beslutsfattaren skall närvara i tingsrätten när besvären behandlas. Ändringssökanden har rätt att vara närvarande i tingsrätten. Besvären kan behandlas trots ändringssökandens frånvaro, om inte tingsrätten anser det vara nödvändigt att höra ändringssökanden personligen.

Tingsrätten skall se till att målet behandlas grundligt. Besvärsärendet skall behandlas i brådska ordning.

Vid behandlingen av målet gäller i övrigt i tillämpliga delar bestämmelserna om rättegång i brottmål.

8 §

Anförande av besvär hos hovrätten och sökande av ändring i hovrättens beslut

Ändring i tingsrättens beslut skall sökas

genom besvär hos hovrätten.
Besvärsärendet skall i hovrätten behandlas i
brådskande ordning.

Vid behandling av målet i hovrätten och
sökande av ändring hos högsta domstolen
gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i
26 och 30 kap. rättegångsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti
2001.

Rätten till ändringssökande enligt denna lag
tillämpas på beslut som fattas efter det att
lagen har trätt i kraft.

2.

Lag

om ändring av 25 kap. 6 § rättegångsbalken

25 kap.

Om fullföljd av talan från tingsrätt till hovrätt

6 §

En häktad eller en person som avtjänar
fängelse- eller förvandlingsstraff får i
brottmål anmäla missnöje hos
fängelsedirektören. Om tiden för
missnöjesanmälan går ut medan en sådan
person till följd av en rättegång eller
fångtransport befinner sig utanför
straffanstalten, får han anmäla missnöje
dagen efter den då han anlänt till fängelset.

6 §

En häktad eller en person som avtjänar
fängelse- eller förvandlingsstraff får i
brottmål och i besvärsärenden enligt 7 kap.
lagen om verkställighet av straff anmäla
missnöje hos fängelsedirektören. Om tiden
för missnöjesanmälan går ut medan en
sådan person till följd av en rättegång eller
fångtransport befinner sig utanför
straffanstalten, får han anmäla missnöje
dagen efter den då han anlänt till fängelset.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti
2001.

3.

Lag

om ändring av 1 § lagen om fri rättegång

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 2 februari 1973 om fri rättegång (87/1973) 1 § 1 mom., sådant det lyder i lag 111/2000, som följer:

Gällande lydelse

1 §

Fri rättegång beviljas enligt denna lag en finsk medborgare eller utlänning som, med hänsyn till sina inkomster och tillgångar samt sin underhållsskyldighet och övriga omständigheter som inverkar på hans eller hennes ekonomiska ställning, inte såsom delaktig i saken utan svårighet förmår betala samtliga kostnader för ärendets handläggning

1) i sådana tviste- och brottmål samt ansökningsärenden eller besvärsärenden enligt utsökningslagen (37/1985) vilka behandlas vid allmän domstol,

2) i mål som behandlas vid krigsrätt,

3) i mål som behandlas vid jorddomstolarna,

4) i mål som behandlas vid förvaltningsdomstolarna eller högsta förvaltningsdomstolen,

5) i ärenden som gäller klagan, återbrytande av laga kraft vunnna dom eller återställande av försutten fataljetid i ärenden som nämns i 1—4 punkten,

6) i ärenden som gäller besöksförbud och som behandlas hos en anhållningsberättigad tjänsteman eller vid domstol, eller

Föreslagen lydelse

1 §

Fri rättegång beviljas enligt denna lag en finsk medborgare eller utlänning som, med hänsyn till sina inkomster och tillgångar samt sin underhållsskyldighet och övriga omständigheter som inverkar på hans eller hennes ekonomiska ställning, inte såsom delaktig i saken utan svårighet förmår betala samtliga kostnader för ärendets handläggning

1) i sådana tviste- och brottmål samt ansökningsärenden eller besvärsärenden enligt utsökningslagen (37/1985) vilka behandlas vid allmän domstol,

2) i mål som behandlas vid krigsrätt,

3) i mål som behandlas vid jorddomstolarna,

4) i mål som behandlas vid förvaltningsdomstolarna eller högsta förvaltningsdomstolen,

5) i ärenden som gäller klagan, återbrytande av laga kraft vunnna dom eller återställande av försutten fataljetid i ärenden som nämns i 1—4 punkten,

6) i ärenden som gäller besöksförbud och som behandlas hos en anhållningsberättigad tjänsteman eller vid domstol, eller

7) i besvärsärenden enligt 7 kap. lagen om verkställighet av straff (39/1889).

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2001.

4.

Lag

om ändring av 6 § lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 6 § 1 mom. 22 punkten lagen den 26 juli 1993 om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer (701/1993), sådant detta lagrum lyder i lag 901/1998 samt

fogas till 6 § 1 mom., sådant det lyder delvis ändrat i lagarna 714/1994 och 1651/1995 samt i nämnda lag 901/1998, en ny 23 punkt som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Avgiftsfria prestationer

Handläggningsavgifter enligt denna lag uppbärs inte:

22) i ärenden enligt lagen om besöksförbud,

22) i ärenden enligt lagen om besöksförbud
(898/1998),

23) i besvärsärenden enligt 7 kap. lagen om
verkställighet av straff. (39/1889)

*Denna lag träder i kraft den 1 augusti
2001.*
